Robert Pelewicz

CZYNNOŚCI SĄDOWEGO KURATORA ZAWODOWEGO W WYKONYWANIU KARY POZBAWIENIA WOLNOŚCI W SYSTEMIE DOZORU ELEKTRONICZNEGO

Ustawa o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego[1], będąc aktem prawnym o charakterze specjalnym – jednak już nie o charakterze epizodycznym[2] – wprowadziła do polskiego porządku prawnego dozór elektroniczny, jako jeden z systemów wykonywania kary pozbawienia wolności, polegający na kontrolowaniu zachowania skazanego przebywającego poza zakładem karnym, przy użyciu aparatury monitorującej, czyli urządzeń elektronicznych oraz instalacji i systemów, które zawierają służące tej kontroli podzespoły elektryczne lub elektroniczne, nazwane w ustawie środkami technicznymi (art. 2 ust. 1 s.d.e.)[3].

Istota dozoru elektronicznego[4] w polskim prawie karnym polega na zła-

---

[1] Tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 142, poz. 960, ze zm. – dalej jako: s.d.e. lub ustawa o dozorze elektronicznym. Warto jednak odnotować, że ustawę ogłoszono w Dz.U. Nr 191, poz. 1366, ale weszła w życie 1 września 2009 r. na mocy ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. Nr 113, poz. 719), co ujęto w obwieszczeniu Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 września 2008 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. Nr 172, poz. 1069).

[2] Zob. art. 1 pkt 8 ustawy z dnia 12 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. 2013, poz. 915), z mocy którego w art. 89 s.d.e. uchylono ust. 2, przewidujący wygaśnięcie mocy ustawy z dniem 31 sierpnia 2014 r., co pozbawiło ustawę o dozorze elektronicznym charakteru epizodycznego

[3] Na temat proponowanego przez polskiego ustawodawcę modelu dozoru elektronicznego zob. np.: A. Litwinowicz, *Dozór elektroniczny a wymiar sprawiedliwości karnej w Polsce – próba oceny z perspektywy celów kary kryminalnej*, „Edukacja Prawnicza" 2006, nr 5; P. Moczydłowski, *Przestępca na uwięzi. Elektroniczny monitoring sprawców przestępstw*, „Zeszyty Naukowe Ius et Lex" 2006, nr 2; D. Sielicki, *Elektroniczne monitorowanie przestępców-nowoczesna alternatywa kary pozbawienia wolności,* „Przegląd Więziennictwa Polskiego" 2005, nr 47-48; R.A. Stefański, *Kara pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego,* „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 2007, nr 4; A. Ważny, *Charakterystyka ustawy o dozorze elektronicznym,* „Diariusz Prawniczy" 2008, nr 6; A. Ważny, *Ustawa o monitoringu elektronicznym,* „e-Administracja" 2008, nr 5.

[4] Warto pamiętać, że ustawa o dozorze elektronicznym nie wyczerpuje problematyki technicznoinformatycznej wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, gdyż szczegółowe regulacje znalazły się, w wydanym na podstawie art. 69 ust. 1 s.d.e. Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 lutego 2009 r. w sprawie szczegółowych warunków technicznych urządzeń wchodzących

godzeniu dolegliwości penalnej dopiero na etapie wykonania kary pozbawienia wolności, poprzez warunkową rezygnację z wykonywania całości lub części kary pozbawienia wolności i poddanie skazanego procesowi resocjalizacji w warunkach wolności kontrolowanej elektronicznie, w zakresie przestrzegania nałożonego przez sąd penitencjarny obowiązku pozostawania w miejscu stałego pobytu lub w innym wskazanym miejscu w wyznaczonym czasie, jak również obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach lub zakazu zbliżania się do określonej osoby (art. 2 ust. 2 s.d.e.)[5]. Rezygnacja z wykonywania całości lub części kary pozbawienia wolności może zostać wzbogacona elementami probacyjnymi, takimi jak wyznaczenie obowiązków określonego zachowania się skazanego (art. 8 ust. 1 s.d.e.), w tym także na podstawie art. 72 k.k. (art. 8 ust. 2 s.d.e.) i podlega kontroli wykonywanej przez sądowego kuratora zawodowego (art. 56 ust. 1 s.d.e.) [6].

W ramach wykonywanej kontroli sądowy kurator zawodowy podejmuje szereg czynności, przy czym niezwłocznie po uruchomieniu środków technicznych niezbędnych do wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, zobowiązany jest do przeprowadzenia ze skazanym rozmowy, w której zapoznaje go z prawami i obowiązkami, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1-3 i 6 s.d.e. oraz art. 70 i 73 s.d.e. Rozmowa ma na celu ustalenie wszelkich niezbędnych informacji dotyczących współpracy skazanego z sądowym kuratorem zawodowym, zapewniających prawidłowe wykonanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

Orzekanie w przedmiocie wykonania kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego i wykonywanie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego jest procesem złożonym[7], wymagającym dla uzyskania zakładanego efektu zaangażowania i współdziałania różnorodnych organów wykonujących orzeczenia, jak również kojarzenia sił i środków pochodzących od wielu organów postępowania wykonaw-

w skład środków technicznych w systemie dozoru elektronicznego, a także sposobu organizowania tych urządzeń w system oraz sposobu przekazywania danych wewnątrz tego systemu (Dz.U. Nr 45, poz. 369).

[5] Nowelizacja ustawy z dnia 21 maja 2010 r., m.in. bardzo istotnie rozszerzyła zakres przedmiotowy i podmiotowy ustawy, zwiększyła wymiar kary w s.d.e. z 6 do roku i tym samym dała możliwość zwiększenia populacji skazanych mogących ubiegać się o wykonywanie kary w s.d.e. (z uwzględnieniem recydywistów, a z wyłączeniem multirecydywistów), zniosła odpłatność skazanych za odbywanie kary w s.d.e., zaś nowelizacja z 25 maja 2012 r. (Dz.U. 2012, poz. 692) zmieniająca ustawę z dnia 5 lipca 2012 r., m.in. umożliwia warunkowe przedterminowe zwolnienie skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

[6] Zadania podejmowane przez sądowego kuratora zawodowego w toku kontroli wykonywania kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego zostały doprecyzowane w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 2.8.2010 r. w sprawie sposobu oraz szczegółowych warunków wykonywania kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. Nr 149, poz. 998).

[7] Na temat czynności sądu penitencjarnego i sędziego penitencjarnego w systemie dozoru elektronicznego zob. R. Pelewicz, *Zakres dyskrecjonalnej władzy sędziego w wykonywaniu kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego,* „Probacja" 2012, nr 4, s. 43-60.

czego. Konstrukcja normatywna ustawy o dozorze elektronicznym[8] nie pozostawia wątpliwości, że kluczową rolę w zakresie organizowania i kontrolowania wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego pełni sądowy kurator zawodowy, choćby z tego względu, że ustawa o dozorze elektronicznym nakłada na nich szereg zadań i upoważnia do podejmowania szeregu decyzji, determinujących dalszy tok postepowania wykonawczego. Ustawodawca powierzył sądowym kuratorom zawodowym szczególne zadania w postępowaniu przed sądem penitencjarnym i sędzią penitencjarnym, a więc w postępowaniu, w którym sąd penitencjarny decyduje w formie postanowienia o udzieleniu, odmowie bądź uchyleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, zaś sędzia penitencjarny, czyli sędzia sądu okręgowego, w którego okręgu skazany odbywa karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (arg. z art. 3 § 2 *in fine* k.k.w. w zw. z .art. 5 ust. 1 *in principio* i art. 77 s.d.e.), podejmuje czynności kontrolne i nadzorcze w tym zakresie[9].

Z punktu widzenia rozważanej problematyki, istotne jest, że zarówno ustawa o dozorze elektronicznym, jak też wydane na podstawie przewidzianych w jej treści delegacji ustawowych przepisy wykonawcze, nie są jedynymi aktami prawnymi regulującymi pozycję i zadania sądowych kuratorów zawodowych w procesie wykonywania orzeczeń[10]. Pośrednio pozycję i zadania sądowych kuratorów w procesie wykonywania orzeczeń w systemie dozoru elektronicznego określają także regulacje o charakterze ustrojowym. W pierwszej kolejności zawarty w ustawie z 27.07.2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych[11] art. 147 § 2, który kreuje instytucję kuratora sądowego (kuratorzy rodzinni i kuratorzy dla dorosłych – stanowiący służbę kuratorską), jako organu pomocniczego, wykonującego określone zadania związane z wykonywaniem orzeczeń sądu[12].

---

[8] Szerzej na temat konstrukcji normatywnych modelu dozoru elektronicznego w polskim prawie karnym zob. np.: A. Kiełtyka, A. Ważny, *Ustawa o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. Komentarz,* Warszawa 2011; W. Kotowski, B. Kurzępa, *Projektowane rozwiązania w systemie dozoru elektronicznego,* „Probacja" 2010, nr 3-4; K. Mrozek, K. Sitnik, *Przesłanki wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego,* „Kwartalnik Naukowy Prawo Mediów Elektronicznych" 2011, nr 4; R. Pelewicz, *Dozór elektroniczny jako środek ograniczania przeludnienia więzień w aspekcie źródeł prawa międzynarodowego praw człowieka (zagadnienia wybrane),* „Probacja" 2013, nr 2; M. Rusinek, *Ustawa o dozorze elektronicznym. Komentarz,* Warszawa 2010.

[9] Ustawa o dozorze elektronicznym nie wyczerpuje problematyki nadzoru penitencjarnego nad wykonywaniem kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, gdyż szczegółowe regulacje znalazły się, w wydanym na podstawie art. 83 s.d.e. Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 marca 2009 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru nad wykonywaniem kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. Nr 45, poz. 370).

[10] Szerzej na temat statusu prawnego kuratora w postepowaniu karnym wykonawczym zob. m.in.: B. Hołyst, E. Wojtera, *Bezpieczeństwo kuratorów sądowych w świetle badań ogólnopolskich,* Warszawa 2013; T. Jedynak, K. Stasiak, *Komentarz do ustawy o kuratorach sądowych,* Warszawa 2008; M. Pawlicka, *Kuratela sądowa w Polsce, Europie i świecie – historia i stan obecny,* Warszawa 2007; J. Śpiewak, *Kurator sądowy w postepowaniu karnym wykonawczym,* Warszawa 1999; D. Wójcik (red.), *Kuratela sądowa. Sukcesy i porażki,* Warszawa 2010.

[11] Dz.U. Nr 98, poz. 1070, z późn. zm.

[12] Zob. T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz. Wydanie 2,* Warszawa 2010, s. 597.

Status i funkcje kuratorów normuje ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych[13] oraz wydane na jej podstawie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych[14].

Pozycję i zadania kuratorów sądowych kreuje także wiele przepisów szczególnych, przy czym z punktu widzenia niniejszego opracowania najistotniejsze, to rozwiązania normatywne ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy[15], który wprowadził nowe usytuowanie sądowych kuratorów zawodowych, zaliczając ich do organów postępowania wykonawczego o bardzo szerokich kompetencjach (art. 2 pkt 7)[16], a umieszczenie sądowego kuratora zawodowego na siódmej pozycji wśród organów postępowania wykonawczego określa jego pozycję w procesie wykonywania kar i środków probacyjnych[17]. Oznacza to, że w granicach określonych przepisami części szczególnej Kodeksu karnego wykonawczego, może on wydawać polecenia innym organom zajmującym niższe pozycje w hierarchii określonej w art. 2 k.k.w., zaś organy postępowania wykonawczego, zajmujące wyższą pozycję w tej hierarchii mogą wydawać polecenia sądowym kuratorom zawodowym[18].

Przedstawione konstrukcje normatywne nie pozostawiają wątpliwości, że w postępowaniu karnym wykonawczym mającym za przedmiot udzielenie, odmowę bądź uchylenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego oraz odbywanie przez skazanego takiej kary, na sądowych kuratorach zawodowych ciążą dwa reżimy regulujące ich prawa i obowiązki w systemie dozoru elektronicznego – reżim Kodeksu karnego wykonawczego i reżim ustawy o dozorze elektronicznym[19]. Należy w tym miejscu przypomnieć, że system dozoru elektronicznego został wprowadzony jedynie na etapie postępowania wykonawczego i jako instytucja niezależna od regulacji karnych[20] – do której z mocy pierwotnej treści art. 5 ust. 1 s.d.e., w sprawach nieuregulowanych w ustawie o dozorze elektronicznym do wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego odpowiednio stosuje się „(…) przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.), zwanej

[13] Dz.U. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.

[14] Dz.U. Nr 112, poz. 1064.

[15] Dz.U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm., dalej jako k.k.w.

[16] Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz,* LEX/Arche, 2008, t. 5 do art. 2.

[17] K. Postulski, *Udział sądowego kuratora dla dorosłych w postępowaniu przed sądem,* „Probacja" 2010, nr 1, s. 5.

[18] Na temat ostatnich zmian ustawowych w zakresie uprawnień i obowiązków sądowych kuratorów zawodowych, określonych w Kodeksie karnym wykonawczym zob. szerzej: R. Skręt, S. Stasiorowski, *Sądowy kurator zawodowy w świetle nowelizacji kodeksu karnego wykonawczego,* „Probacja" 2012, nr 2, s. 135-156.

[19] M. Rusinek, *Ustawa o dozorze elektronicznym. Komentarz,* Warszawa 2010, s. 66.

[20] Co wydawało się wyraźnie wynikać także z pierwotnej treści art. 5 ust. 1 s.d.e., który jednoznacznie do skazanego, wobec którego wykonywana jest kara pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, zabrania stosowania nawet „przepisów o warunkowym zwolnieniu, zawartych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.)".

dalej „Kodeksem karnym wykonawczym", z wyjątkiem przepisów dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności w zakładach karnych"[21]. Tak więc w aktualnie obowiązującym stanie prawnym, po myśli art. 5 ust. 1 s.d.e., w sprawach w tej ustawie nieuregulowanych do wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego stosuje się odpowiednio przepisy k.k.w., z tym że przepisów dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności w zakładach karnych nie stosuje się, z wyjątkiem art. 80 § 1, 2 i 4-5, art. 159, art. 160, art. 161 § 3, art. 162 § 2 i 3 oraz art. 163 k.k.w.

Ze względu na treść art. 1 § 2 k.k.w., odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu karnego wykonawczego determinuje dalsze odesłanie do odpowiedniego stosowania – w kwestiach nieuregulowanych w kodeksie karnym wykonawczym – przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego[22]. Takie rozwiązania pozwalają uniknąć powtarzania w ustawie o dozorze elektronicznym przepisów regulujących zagadnienia związane, na przykład z posiedzeniami sądu penitencjarnego, jako właściwemu do udzielenia, odmowy i uchylenia skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego i podejmowanymi na nich postanowieniami (art. 38 s.d.e.). W szczególności w postępowaniu w przedmiocie udzielenia skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego znajdą zastosowanie takie przepisy k.p.k. i k.k.w., które regulują zagadnienia dotyczące formy czynności procesowych, składu sądu, przebiegu postępowania międzyinstancyjnego, zawiadomień, doręczeń, czy obliczania terminów[23].

Analizując zadania sądowego kuratora zawodowego na podstawie regulacji przewidzianych w ustawie o dozorze elektronicznym, nie można jednak zapominać, iż ustawa o dozorze elektronicznym zawiera pewien samodzielny, niezależny od innych ustaw, zbiór zasad, które obowiązują w postępowaniu karnym wykonawczym mającym za przedmiot udzielenie, odmowę bądź uchylenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego oraz odbywanie przez skazanego takiej kary i tam w pierwszej kolejności należy szukać odpowiedzi na wątpliwości wyłaniające się w toku postępowania wykonawczego w zakresie systemu dozoru elektronicznego. A zatem do przepisów k.k.w. – poprzez art. 5 ust. 1 s.d.e. – a następnie do przepisów k.p.k. – poprzez art. 1 § 2 k.k.w. w zw. z art. 5 ust. 1 s.d.e. – można sięgać tylko wówczas, gdy wątpliwości tych nie można rozwikłać na gruncie przepisów ustawy o dozorze elektronicznym, przy zastosowaniu wszystkich obowiązujących zasad wykładni i reguł logicznego rozumowania. Przepis art. 5 ust. 1 s.d.e. musi więc mieć charakter wyjątkowy. Ustawa o dozorze

[21] Po nowelizacji: „(…) z tym że przepisów dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności w zakładach karnych nie stosuje się, z wyjątkiem art. 80 § 1, 2 i 4-5, art. 159, art. 160, art. 161 § 3, art. 162 § 2 i 3 oraz art. 163".

[22] Dz.U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm. – dalej jako k.p.k.

[23] Por. *Uzasadnienie rządowego projektu nowego kodeksu karnego wykonawczego*, [w:] *Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami,* Warszawa 1997, s. 531.

elektronicznym nie stanowi bowiem uzupełnienia przepisów k.k.w. i k.p.k., lecz jej przepisy regulują własne normy procesowe, jedynie pomocniczo odwołując się do przepisów k.k.w. i k.p.k. i tylko w koniecznym zakresie[24].

Określając więc zakres zadań i decyzji, do podejmowania których upoważnieni zostali sądowi kuratorzy zawodowi w postępowaniu karnym wykonawczym mającym za przedmiot udzielenie, odmowę bądź uchylenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego oraz odbywanie przez skazanego takiej kary, należy przede wszystkim mieć na względzie, że ustawa o dozorze elektronicznym stanowi całościowe uregulowanie dotyczące funkcjonowania dozoru elektronicznego jako systemu wykonywania kary pozbawienia wolności, i dlatego znalazły się w niej zarówno przesłanki zastosowania tego systemu, warunki odbywania kary w jego ramach (rozdział 2), jak i unormowania proceduralne dotyczące podejmowania decyzji o zastosowaniu systemu, a także ich uchylania (rozdział 3) oraz unormowania organizacyjne odnoszące się do procesu wykonywania kary w tym systemie (rozdział 4) i nadzoru nad nim (rozdział 5)[25]. Konsekwencją takiego uregulowania było między innymi rozszerzenie zakresu, liczby i rodzaju zadań nałożonych na sądowych kuratorów zawodowych, co oznacza, że zarówno w postępowaniu o udzielenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, jak i w czasie odbywania przez skazanego takiej kary, sądowym kuratorom zawodowym przybyło nowych zadań, a wraz z rozszerzeniem skali dotychczasowych obowiązków poszerzył się zakres przysługujących im uprawnień i związanej z tym odpowiedzialności.

Lista czynności i zadań sądowych kuratorów zawodowych, jakie ustawodawca nakreślił normatywami ustawy o dozorze elektronicznym, prezentuje się następująco:

1) organizowanie i kontrolowanie odbywania przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 56 ust. 1):
   - pomoc w readaptacji społecznej skazanego, w tym wychowawcze oddziaływanie i zapobieganie powrotowi do przestępstwa (art. 56 ust. 3);
   - niezwłoczne nawiązanie kontaktu ze skazanym oraz informowanie skazanego o jego obowiązkach i uprawnieniach (art. 56 ust. 4);
   - uprawnienie do składania wniosków o ustanowienie, rozszerzenie lub zmianę obowiązków określonych w art.72 k.k. albo o zwolnienie skazanego od wykonywania tych obowiązków (art. 56 ust. 5);
   - wykonywanie polecenia sędziego penitencjarnego (art. 57 ust. 1);
   - uprawnienia do współdziałania z odpowiednimi podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1 k.k.w. (art. 57 ust. 2);

[24] Por. K. Postulski, *Glosa do postanowienia SN z 16.3.1994 r., II KRN 6/94*, „Palestra" 1994, nr 12, s. 190.
[25] M. Rusinek, *Ustawa…, op. cit.,* s. 11.

- przyjmowanie od podmiotu prowadzącego centralę monitorowania zawiadomienia o każdym zdarzeniu podlegającym rejestracji (art. 63);
- w zakresie czynności materialno-technicznych zobowiązanie do zajmowania się sprawami związanymi z wykonywaniem kary w systemie dozoru elektronicznego, z którymi skazany zwrócił się do niego osobiście (art. 70 ust. 1);
- uprawnienie do żądania od skazanego wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego i w tym celu kontaktowania się z nim telefonicznie lub za pomocą stacjonarnego urządzenia monitorującego (art. 73 ust. 2);
- uprawnienie składania do sądu penitencjarnego stosownych wniosków służących wykonaniu kary w systemie dozoru elektronicznego, co najmniej raz w miesiącu zawiadamianie sądu penitencjarnego o zachowaniu skazanego oraz niezwłoczne zawiadamianie sądu penitencjarnego o każdym przypadku naruszenia przez skazanego porządku prawnego lub nałożonego obowiązku (art. 74 ust. 1-2);
- informowanie sędziego penitencjarnego o każdym przypadku nieprawidłowości w funkcjonowaniu upoważnionego podmiotu dozorującego, o którym dowiedział się wykonując czynności związane z organizowaniem i kontrolowaniem wykonywania kary w systemie dozoru elektronicznego (art. 78);

2) składanie wniosków do sądu penitencjarnego:
   - o udzielenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 39);
   - o orzeczenie wobec skazanego zakazu zbliżania się do określonej osoby lub nałożenie obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach (art. 8 ust. 3);
   - o nałożenie na upoważniony podmiot dozorujący obowiązku zainstalowania stacjonarnego urządzenia monitorującego we wskazanym miejscu na określony czas, jeżeli na skazanego nałożono obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach i zastosowano kontrolę poprzez takie urządzenie (art. 14 ust. 1);
   - o zmianę miejsca, w którym skazany może przebywać odbywając karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, a także o zmianę przedziału czasu, w których skazany może oddalić się z tego miejsca (art. 20);
   - o warunkowe przedterminowe zwolnienie skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 33a ust. 2);
   - o uchylenie zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 56 ust. 6);

3) przyjmowanie od upoważnionego podmiotu dozorującego informacji o niezgłoszeniu przez skazanego wymaganej gotowości albo uchylaniu się od niezwłocznego zainstalowania elektronicznego urządzenia rejestrującego lub od założenia nadajnika (art. 16 ust. 2);

4) w przypadkach szczególnie ważnych dla skazanego, uzasadnionych względami zdrowotnymi, rodzinnymi lub osobistymi, zezwalanie skazanemu na oddalenie się poza miejsce, w którym skazany zobowiązany był pozostawać (art. 21) – także podejmowanie decyzji o cofnięciu udzielonego zezwolenia (art. 22);

5) niezwłoczne przekazywanie sędziemu penitencjarnemu swoich decyzji o udzieleniu i o cofnięciu zezwoleń na oddalenie się skazanego poza miejsce, w którym skazany zobowiązany był pozostawać (art. 22a);

6) udzielanie zgody w przypadkach niecierpiących zwłoki na wyjątkowe usunięcie elektronicznego urządzenia rejestrującego lub nadajnika z ważnych względów zdrowotnych lub osobistych po stronie skazanego, a po ustaniu przyczyny usunięcia, wnioskowanie do sędziego penitencjarnego o zarządzenie ponownego zainstalowania lub założenia takiego urządzenia (art. 25 ust. 2 i 3);

7) przyjmowanie od upoważnionego podmiotu dozorującego zawiadomienia o uruchomieniu środków technicznych niezbędnych do wykonywania kary w systemie dozoru elektronicznego (art. 27 ust. 2);

8) prawo udziału w posiedzeniu sądu penitencjarnego w przedmiocie zezwolenia na odbycie kary w systemie dozoru elektronicznego, jeżeli składał wniosek o zezwolenie (art. 43);

9) otrzymywanie od sądu penitencjarnego odpisu postanowienia o udzieleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 44 ust. 3);

10) prawo do złożenia zażalenia na postanowienia sądu penitencjarnego o udzieleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego oraz na postanowienia o odmowie udzielenia takiego zezwolenia, pod warunkiem uprzedniego złożenia wniosku o udzielenie zezwolenia (art. 52 ust. 1 i art. 53);

11) prawo udziału w posiedzeniu sądu penitencjarnego w przedmiocie uchylenia zezwolenia na odbycie kary w systemie dozoru elektronicznego, jeżeli sąd penitencjarny uzna to za konieczne (art. 55 ust. 2);

12) prawo do złożenia zażalenia na postanowienia sądu penitencjarnego o uchyleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, jeżeli składał wniosek o udzielenie zezwolenia (art. 55 ust.4 w zw. z art. 53);

13) prawo do zmiany określonych przez sąd penitencjarny przedziałów czasu w ciągu doby i w poszczególnych dniach tygodnia, w których skazany ma prawo oddalić się z miejsca stałego pobytu lub innego wskazanego miejsca (art. 10 ust. 2);

14) niezwłoczne przekazanie sędziemu penitencjarnemu decyzji o zmianie określonych przez sąd penitencjarny przedziałach czasu w ciągu doby i w poszczególnych dniach tygodnia, w których skazany ma prawo oddalić się z miejsca stałego pobytu lub innego wskazanego miejsca (art. 10 ust. 3);

15) przyjmowanie od upoważnionego podmiotu dozorującego zawiadomień o uruchomieniu środków technicznych niezbędnych do odbywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 27 ust. 2).

Przedstawione wyliczenie możliwych aktywności kuratora w postępowaniu o udzielenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego oraz w czasie odbywania takiej kary, prowadzi do wniosku, że w ramach przyznanych przez ustawodawcę uprawnień i obowiązków, sądowy kurator zawodowy występuje jako informator, doradca, adwokat i rzecznik skazanego, będąc jednocześnie administratorem i organizatorem wykonania przez skazanego kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego[26]. Przekonuje do tego także treść Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 sierpnia 2010 r. w sprawie sposobu oraz szczegółowych warunków wykonywania kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego[27], które zobowiązuje sądowego kuratora zawodowego do:

- przeprowadzenia ze skazanym rozmowy, w której zapoznaje go z prawami i obowiązkami, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1-3 i 6, art. 70 i 73 s.d.e. i to niezwłocznie po uruchomieniu środków technicznych niezbędnych do wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, przy czym rozmowa ma ponadto na celu ustalenie wszelkich niezbędnych informacji dotyczących współpracy skazanego z sądowym kuratorem zawodowym, zapewniających prawidłowe wykonanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (§ 3);
- w przypadku orzeczenia wobec skazanego zakazu zbliżania się do określonej osoby, nawiązania kontaktu z tą osobą i ustalenia z nią sposobu informowania o naruszeniu przez skazanego zakazu zbliżania się (§ 4);
- przyjęcia od upoważnionego podmiotu dozorującego informacji o dokonanych czynnościach związanych z wykonywaniem kary przez umieszczenie danych w systemie teleinformatycznym używanym do wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (§ 5 ust. 1);
- przyjęcia od upoważnionego podmiotu dozorującego wniosków, skarg i próśb, związanych z wykonywaniem kary, przekazanych przez skazanego w czasie bezpośrednich kontaktów, zwłaszcza w czasie wykonywania czynności kontrolnych (§ 5 ust. 2);

[26] Por. Z. Ostrihanska, *Diagnoza pracy kuratora sadowego,* [w:] T. Jedynak, K. Stasiak (red.), *Zarys metodyki pracy kuratora sadowego,* Warszawa 2008, s. 34.
[27] Dz.U. Nr 149, poz. 998.

- dokonywania oceny zachowania skazanego, uwzględniając w szczególności przestrzeganie przez skazanego porządku prawnego, obowiązków związanych z odbywaną karą i stosunek skazanego do organów uprawnionych do wykonywania orzeczenia (§ 6).

W konsekwencji, także i w zakresie systemu dozoru elektronicznego, jako jednego z systemów wykonania kary pozbawienia wolności, zadania sądowych kuratorów zawodowych, jakie ustawodawca nakreślił w związku z orzekaniem i wykonaniem kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, zamykają się w trzech podstawowych funkcjach, określających pozycję sądowego kuratora zawodowego pośród podmiotów postępowania wykonawczego:

- funkcji wykonawczej, polegającej na wykonywaniu w granicach posiadanych kompetencji orzeczonych środków probacyjnych;
- funkcji diagnostycznej, polegającej na zbieraniu danych osobopoznawczych i środowiskowych niezbędnych do właściwego kierowania skazanym podczas odbywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, w tym prawidłowego rozstrzygania przez sąd penitencjarny i sędziego penitencjarnego;
- funkcji doradczej, polegającej na reprezentowaniu interesów skazanego wobec sądu penitencjarnego i sędziego penitencjarnego[28].
- Dla pełniejszego zobrazowania skali zadań sądowego kuratora zawodowego w postępowaniu o udzielenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego i roli kuratorów w odbywaniu przez skazanych takiej kary, warto zaprezentować nieliczne zadania, jakie ustawodawca nałożył na dyrektora zakładu karnego:
- składa do sądu penitencjarnego wnioski o udzielenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 39);
- składa zażalenia na postanowienia sądu penitencjarnego o udzieleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego oraz na postanowienia o odmowie udzielenia takiego zezwolenia, pod warunkiem uprzedniego złożenia wniosku o udzielenie zezwolenia (art. 52 ust. 1 i art. 53);
- składa zażalenia na postanowienia sądu penitencjarnego o uchyleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, jeżeli składał wniosek o udzielenie zezwolenia (art. 55 ust. 4 w zw. z art. 53).

Przedstawione wyliczenie prowadzi do wniosku, że powierzenie sądowemu kuratorowi zawodowemu tak ważkich zadań w postępowaniu o udzielenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym

[28] Por. Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy…, op. cit.,* s. 579.

w systemie dozoru elektronicznego, jak również w czasie odbywania przez skazanego takiej kary, determinuje pozycję sądowego kuratora zawodowego w procesie wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Normatywy ustawy o dozorze elektronicznym z jednej strony uprawniają sądowego kuratora zawodowego do wydawania poleceń uczestnikom postępowania wykonawczego[29], a nawet podejmowania decyzji w czasie odbywania przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego[30], zaś z drugiej strony zobowiązują do wykonywania poleceń wydawanych przez organy postępowania wykonawczego w czasie odbywania przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego[31].

Poszczególne kompetencje, w jakie ustawodawca wyposażył sądowego kuratora zawodowego w systemie dozoru elektronicznego, pozwalają na wpływanie na decyzje organów postępowania wykonawczego w tym zakresie, w tym także na decyzje sądu penitencjarnego i sędziego penitencjarnego. Takie konsekwencje wynikają z bezpośredniego udziału kuratora w procesie resocjalizacji skazanych na bezwzględną karę pozbawienia wolności, z posiadanej przez nich wiedzy zarówno o samych skazanych, jak też o uwarunkowaniach środowiskowych, w jakich realizowane są wobec nich zadania związane z odbywaniem kary. Powinni zatem stanowić podstawowe źródło inspiracji do podejmowania przez sąd penitencjarny decyzji w przedmiocie udzielenia skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

Kierując się wspomnianym kryterium, ustawodawca zawarł w ustawie o dozorze elektronicznym rozwiązania dające sądowym kuratorom zawodowym szczególne zadania w postępowaniu przed sądem penitencjarnym i sędzią penitencjarnym. Te zadania kuratorzy realizują w kilku formach. Najistotniejszą z nich jest prawo inicjowania postępowania, w wyniku którego sąd penitencjarny decyduje o dalszych losach skazanego, a więc przede wszystkim o udzieleniu, odmowie bądź uchyleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Kolejną stanowią uprawnienia do składania zażaleń na postanowienia sądu penitencjarnego.

Podkreślenia wymaga konieczność stałej i ścisłej współpracy sądowych kuratorów zawodowych z sędziami penitencjarnymi w oparciu o komunikację elektroniczną. Zarówno sędziowie penitencjarni, jak i sądowi kuratorzy zawodowi sprawujący nadzór nad wykonywaniem kary pozbawienia wolności w s.d.e. powinni posiadać komputery osobiste wyposażone w oprogramowanie umożliwiające odczyt danych przekazanych przez centralę monitorowania. Terminal sędziego penitencjarnego, między innymi służy do:

- wprowadzania do systemu danych o osobach skazanych, zapisywania w systemie postanowień w postaci harmonogramu odbywania kary, aktu-

[29] Zob. np. art. 73 ust. 2 s.d.e.
[30] Zob. np. art. 21 s.d.e.
[31] Zob. np. art. 57 ust. 1 s.d.e.

alizacji już wprowadzonego harmonogramu, zapisywaniu decyzji o uchyleniu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w s.d.e.;
- otrzymywania informacji z centrali monitorowania o naruszeniach odbywania kary przez skazanych;
- otrzymywania informacji w poczcie elektronicznej od kuratorów.
- Terminal sądowego kuratora zawodowego, między innymi służy do:
- otrzymywania informacji z centrali monitorowania dotyczących skazanych oraz o naruszeniach odbywania kary w s.d.e.;
- otrzymywania okresowych zestawień dotyczących sposobu odbywania kary w s.d.e.;
- utrzymywania łączności przez wysyłanie i przyjmowanie komunikatów w formie SMS z osobami skazanymi, nad którymi kurator sprawuje dozór;
- sporządzania informacji dla sędziego penitencjarnego i wysyłania pocztą elektroniczną s.d.e.

W świetle przedstawionych rozważań wydaje się także uzasadnione twierdzenie, że i w postępowaniu wykonawczym, w zakresie wykonania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, ranga stanowiska, jakie prezentuje w postępowaniu przed sądem penitencjarnym i sędzią penitencjarnym sądowy kurator zawodowy, i przydatność wiedzy, jaką przekazuje sądowi i sędziemu oraz jej znaczenie dowodowe, wynikają też z faktu, że jest on zaliczany do grona funkcjonariuszy publicznych (art. 115 § 3 k.k.). Z tego faktu wynika też jednak odpowiedzialność kuratorów za to, co przedstawiają w podejmowanych czynnościach i decyzjach[32]. Dlatego w postępowaniu mającym za przedmiot udzielenie, odmowę bądź uchylenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego oraz odbywanie przez skazanego takiej kary, wymagać należy od sądowych kuratorów zawodowych dużej rozwagi i wstrzemięźliwości w podejmowaniu zbyt pośpiesznych czynności. Podejmowanie czynności i realizacja zadań w postępowaniu karnym wykonawczym mającym za przedmiot udzielenie, odmowę bądź uchylenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego oraz odbywanie przez skazanego takiej kary, musi być – z jednej strony – pozbawione elementów emocjonalnych, zaś z drugiej strony powinno być wynikiem dobrej znajomości realiów konkretnej sprawy, jak też przesłanek prawnych, które warunkują podjęcie przez sąd penitencjarny decyzji w sprawie udzielenia, odmowy bądź uchylenia zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, a przez sędziego penitencjarnego czynności, w zakresie kontrolowania i nadzorowania odbywania takiej kary przez skazanego. Sądowy kurator zawodowy musi pamiętać, że **głównym celem czynności podejmowanych** w postępowaniu karnym wykonawczym, w tym

[32] Zob. K. Postulski, *Decyzja kuratora w postępowaniu karnym wykonawczym,* „Probacja" 2012, nr 2, s. 86-87.

zakresie, jest obniżanie przestępczości osób, które weszły w konflikt z prawem i które dostały swoją szansę wykonania kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, zaś wszelkie inne cele, funkcje i działania, takie jak resocjalizacja, wychowywanie, kontrola, monitoring i różne formy oddziaływania, są tylko środkiem do osiągania tego celu[33].

Niewątpliwie, w kontekście takiego katalogu uprawnień i obowiązków sądowych kuratorów zawodowych wykreowanych w ustawie o dozorze elektronicznym, zgodzić się należy z R. Skrętem i S. Stasiorowskim, że pozycja kuratora zawodowego w strukturze polskiego wymiaru sprawiedliwości została istotnie wzmocniona[34]. Tym bardziej, że ustawa o dozorze elektronicznym wyposaża sądowych kuratorów zawodowych w prawo podejmowania decyzji, co stanowi istotne uprawnienie w ramach prowadzonej działalności zmierzającej do readaptacji społecznej sprawców przestępstw w warunkach wolnościowych i zmniejszenia populacji więziennej. Jednocześnie jednak wyrazić należy obawę, co do zasadności takiego obciążenia. Zwłaszcza z punktu widzenia rzetelności, szybkości i skuteczności działań sądowych kuratorów zawodowych, podejmowanych w postępowaniu karnym wykonawczym mającym za przedmiot udzielenie, odmowę bądź uchylenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego oraz odbywanie przez skazanego takiej kary.

Wydaje się bowiem, że ustawa o dozorze elektronicznym nadmiernie obciąża kuratorów zbyt dużą liczbą obowiązków[35], co wpływa negatywnie na ich podstawową działalność, jaką z mocy art. 56 ust. 3 s.d.e. jest pomoc w readaptacji społecznej skazanego, a kontrola ścisłego wykonywania przez skazanego nałożonych na niego obowiązków i poleceń ma na celu wychowawcze oddziaływanie i zapobieganie powrotowi do przestępstwa. Obawa taka jest tym bardziej uzasadniona, że wzrost liczby kuratorów zawodowych nie przekłada się bezpośredniego na wzrost efektywności ich działań, gdyż bardzo wysoka liczba zarządzeń wykonania kary warunkowo zawieszonej, jako wyraz nieskuteczności środka probacyjnego, jak i wyniki badań naukowych, wskazują na wysoki procent powrotności do przestępstwa osób poddanych dozorowi kuratora sądowego[36].

---

[33] Por. K. Mycka, T. Kozłowski, *Paradoksy polskiej polityki karnej, czyli jak zapełniamy więzienia nadużywając środków probacji,* „Probacja" 2013, nr 2, s. 31.

[34] R. Skręt, S. Stasiorowski, *Sądowy kurator zawodowy w świetle…,* „Probacja" 2012, nr 2, s. 155.

[35] Na mocy art. 44 ust 3 s.d.e. odpis każdego postanowienia sądu penitencjarnego o udzieleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego przesyła się niezwłocznie sądowemu kuratorowi zawodowemu, który na mocy art. 56 ust. 1 s.d.e. wykonuje czynności związane z organizowaniem i kontrolowaniem wykonywania każdej kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

[36] Zob. K. Buczkowski, B. Czarnecka-Dzialuk, K. Drapała, M. Marczewski, P. Ostaszewski, A. Więcek-Duranska, D. Wójcik, *Wyniki analizy dozoru kuratora orzeczonego przy warunkowym zawieszeniu kary pozbawienia wolności – na podstawie akt wykonawczych,* [w:] D. Wójcik (red.), *Kuratela sądowa. Sukcesy i porażki,* Warszawa 2010, s. 256 i 320.

TASKS OF PROBATION OFFICERS IN THE PROCESS OF EXECUTING THE IMPRISONMENT SENTENCE IN THE SYSTEM OF ELECTRONIC TAGGING

Abstract

The act on executing the imprisonment sentence outside prison in the system of electronic tagging introduced electronic tagging into Polish legal framework as one of the systems of executing the imprisonment sentence. It consists in controlling the actions of a convict who stays outside prison, by means of monitoring system, i.e. electronic equipment, installations and systems that consist of electric or electronic components that are used in the controlling process, which in the act are referred to as technical means.

The essence of electronic tagging in the Polish criminal law consists in decreasing the penalty only at the time of executing the imprisonment sentence. The decision not to execute imprisonment sentence at all or not to execute a part of it may be enriched with probation elements, such as control by a probation officer.

The article presents the tasks of probation officers laid down in the act on electronic tagging. The act strengthens the position of probation officers in the structure of the Polish legal system.